

ОТ СЪСТАВИТЕЛЯ

През последните години се задълбочи тенденцията облеклото да се изследва в тясна връзка със съответния исторически период и културен контекст. Този тематичен брой на списание „Българска етнология“ включва статии, които представят и анализират архивни документи и теренни проучвания. Основната идея е с помощта на нова, неизползвана досега информация, да се очертаят различни по тип идентичности, свързани с облеклото, както и да се реконструират връзките между културните, социалните и езиковите практики.

Изходна точка при подготовката на броя беше група от статии, които са резултат от работата със свод от слабо познати архивни документи от 1888 и 1889 г., съхранявани в Научния архив на БАН. Данните от тези ръкописни документи и илюстративни фотографии представят в синхронен срез хора, селища и облекла в края на XIX в. в различните краища на страната. Четирима от авторите в броя съсредоточават вниманието си върху отделни документи от свода и подхождат към интерпретирането им с различен изследователски инструментариум.

Чрез анализ на слоевете в езика на ръкописните описания на облекло Маргарет Димитрова откроява както използването на множество локални названия на различните части на облеклото, така и другите особености на лексиката и правописа на местната администрация в условията на липса на единна национална езикова норма. Вниманието на авторката е съсредоточено върху облеклото в тогавашното Трънско окръжие, включващо Трънска, Царибродска и Брезнишка околия. Същевременно заключенията, до които тя достига, представят в умален модел механизмите в основата на сложните езикови и културни взаимодействия, оставили следи в изучаваните документи.

На базата на рапорта на управителя на Софийско окръжие – един от най-любопитните документите в архивния свод – Ива Станоева анализира начините на типологизиране на облеклото на различните групи от населението. Тя прави и успешен опит за реконструкция на вече изгубените първоначални указания на централната власт за описанието на облеклото по места. Статията е разделена на две части, първата от които се публикува в настоящия брой на списанието и анализира описанията на костюмите в Самоковска и Софийска околии. Във втората част, която също ще се публикува в списание „Българска етнология“, ще бъдат разгледани Златишка, Новоселска и Искречка околия.

Делян Русев следва в статията си изследователски подход, базиран на извличането и анализа на етнодемографска информация от описанията на облекло във Варненско окръжие. Това му дава възможност да открие кои етнически и конфесионални групи влизат в ползрението на местната администрация и как служителите, изготвили описанията, регистрират и представят тези групи. Авторът отбелязва също така честата употреба на термина „народност“, присъщ на националната държава, но и съчетаването му с конфесионални категории, наследени от предосвобожденския период и функциониращата тогава милетска система.

Моята статия разглежда части от свода, които съдържат сведения, че значителна част от гагаузките във варненските и каварненските села са носели шалвари. Обърнато е специално внимание на фабричните материи, от които са се изработвали шалварите, защото те са доказателство за ранното навлизане на паричните отношения и растящата имуществена диференциация в гагаузките села в края на XIX в. Привеждат се и допълнителни данни, които, ведно с информацията от архивния свод, позволяват да се твърди, че шалварите, първоначално запазени предимно за мюсюлманки, са били „осиновени“ от православните гагаузки в периода на модернизация на Османската империя.

Текстът на Яна Янчева представя проучването ѝ за отглеждането и употребата на коноп (включително и за направата на облекло) във времето от края на XIX в. до петдесетте години на XX в. Анализите в тази статия се базират на теренни проучвания в с. Мездрея, Северозападна България, и на работа в местни архиви. Детайлно се разглеждат свързаните с производството и употребата на коноп социални отношения, както и степента на съхраненост на уменията за изработка на дрехи и други изделия от коноп.

Съвсем различен поглед предлага статията на Ива Кюркчиева, публикувана в рубрика „Проекти“. Тя е резултат от работата на авторката по изложбата „Кой създава и кой използва дантела“, реализирана съвместно от Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН и неформална група СедянкаТА. Кюркчиева споделя и осмисля опита си, придобит в процеса на подготовката и експонирането на изложбата, както и при набавянето на средства за издаването на каталог. Анализират се също така и процесите на опазването на културно наследство, свързани с предаването на уменията за изработка на различни видове дантела – совалкова и шита дантела, фриволите и т.н.

Отделните статии представят нов, непознат до сега изворов материал. Наред с това те достигат до заключения, които обогатяват антропологията на облеклото, историческата демография, историческата лингвистика и изследването на културните взаимодействия между различните слоеве на обществото. Поради това се надявам, че настоящият брой ще представлява интерес за широк кръг от читатели.

Миглена Иванова